

CYKL | NOWE HORYZONTY KINA
GRUPA WIEKOWA | SZKOŁA PONADPODSTAWOWA
PRZEDMIOT | JĘZYK POLSKI, LEKCJA WYCHOWAWCZA

MATERIAŁY DYDAKTYCZNE DLA NAUCZYCIELA

SCENARIUSZ LEKCJI

opracowanie: Jolanta Wróblewska

FILM | *Mała mama*
Petit Maman, Francja 2021, 72 min

reżyseria: Céline Sciamma
scenariusz: Céline Sciamma
zdjęcia: Claire Mathon
muzyka: Jean-Baptiste de Laubier
montaż: Julien Lacheray
obsada: Joséphine Sanz, Nina Meurisse, Gabrielle Sanz, Margot Abascal

Kameralna historia skupiająca się na emocjach oraz uczuciach matki i córki. Świat wewnętrzny kobiecych bohaterek miesza się tutaj z przestrzeniami czasowymi. Tworzone portrety psychologiczne, o powtarzalnych cechach i przymiotach, podkreślają nie tylko więzi rodzinne, ale i uniwersalną ciągłość losów ludzkich. O metaforyczności zdarzeń życiowych bohaterek świadczy wchodzenie córki w rolę matki i matki w rolę córki. Dziecięca wyobraźnia daje nam możliwość obserwacji spektrum przeżywania żałoby i straty, a także uwidacznia rozwój empatii u dziecka i wysoką wrażliwość na ludzkie cierpienie. Obraz wpisuje się w nurt filmów o charakterze terapeutycznym – mamy obserwować emocje bohaterek, odnajdywać je w sobie i oswajać.

Psychologia w filmie *Mała mama*

Temat lekcji

Czas trwania lekcji

45 min

Cele lekcji

Podczas lekcji uczeń:

- charakteryzuje bohatera i przestrzeń,
- wskazuje i odczytuje symbole w filmie,
- pisze monolog,
- wnioskuje, argumentuje.

Powiązanie z podstawą programową

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

- I.1. Kształtowanie dojrzałości intelektualnej, emocjonalnej i moralnej uczniów.
- I.2. Rozumienie historii literatury i dziejów kultury jako procesu, a także dostrzeganie roli czynników wewnętrznych i zewnętrznych wpływających na ten proces.
- I.7. Kształcenie umiejętności czytania, analizowania i interpretowania literatury oraz innych tekstów kultury, a także ich wzajemnej korespondencji.
- I.8. Kształcenie umiejętności świadomego odbioru utworów literackich i tekstów kultury na różnych poziomach: dosłownym, metaforycznym, symbolicznym, aksjologicznym.
- I.10. Budowanie systemu wartości na fundamencie prawdy, dobra i piękna oraz szacunku dla człowieka.
- I.11. Kształcenie umiejętności rozpoznawania i wartościowania postaw budujących szacunek dla człowieka (np. wierność, odpowiedzialność, umiar) oraz służących budowaniu wspólnot: państwowej, narodowej, społecznej (np. patriotyzm, sprawiedliwość, obowiązkowość, szlachetność, walka, praca, odwaga, roztropność).

III. Tworzenie wypowiedzi.

- III.1. Doskonalenie umiejętności wyrażania własnych sądów, argumentacji i udziału w dyskusji.
- III.2. Wykorzystanie kompetencji językowych i komunikacyjnych w wypowiedziach ustnych i pisemnych.
- III. 3. Kształcenie umiejętności formułowania i uzasadniania sądów na temat dzieł literackich oraz innych tekstów kultury.

Metody i formy pracy

Podczas lekcji nauczyciel wykorzystuje następujące metody i formy pracy z uczniem:

- burza mózgów,
- praca indywidualna,
- elementy wykładu.

Środki dydaktyczne

Podczas lekcji nauczyciel wykorzystuje następujące środki dydaktyczne:

- prezentacje uczniowskie do tematu;
- karta pracy.

Przygotowanie do lekcji

Lekcja powinna się odbyć po obejrzeniu filmu *Mała mama* w reżyserii Céline Sciammy.

Wybrani lub zainteresowani tematem uczniowie mogą w ramach pracy domowej przygotować krótkie wystąpienie (uzupełnieniem tego może być prezentacja) na dwa tematy:

- interpretacja motywu ogrodu i przejścia do innego świata bohaterki książki *Alicja w krainie czarów*,
- symbolika lasu w bajkach.

PRZEBIEG LEKCJI

Wprowadzenie (10 minut)

Lekcję rozpoczyna swobodna rozmowa z uczniami na temat obejrzanego filmu:

Nauczyciel może zadać pytania:

- O czym jest film? Jakie problemy zostały w nim poruszone?
- Kim jest dziewczynka spotkana przez Nelly w lesie? Czy Marion to koleżanka, czy zjawą, duch matki z przeszłości?
- Dlaczego dorosła Marion opuściła Nelly bez słowa?
- Czy filmowa historia była przewidywalna? Uzasadnij swoją odpowiedź.
- Dlaczego film ma spokojną, powolną narrację?

Nauczyciel słucha wypowiedzi uczniów i nie komentuje ich. Do pytań można wrócić na koniec lekcji. Nauczyciel oddaje głos dwojgu uczniów, którzy wcześniej przygotowali swoje wypowiedzi. Może również wprowadzić w temat samodzielnie.

Przykładowe odpowiedzi

Interpretacja motywu ogrodu i przejścia do innego świata bohaterki książki *Alicja w krainie czarów*: Ogród bywa w literaturze przedstawiany jako eden, raj, idylliczne miejsca piękna i niewinności. Alicja, bohaterka książki Lewisa Carrolla, nie może wejść do ogrodu, któremu przygląda się z zewnątrz – raz jest za duża, innym razem za mała i nie może osiągnąć klucza do drzwi. Ogród może symbolizować pragnienie dziewczynki, która chce pozostać dzieckiem i być niedojrzałą, nieświadomą. Bezradność zmniejszonej Alicji jest symbolem dzieciństwa, a powiększony wzrost nie pozwala jej wejść do rajskiego ogrodu dzieciństwa. Kiedy ostatecznie Alicji udaje się tam wejść, okazuje się że nie jest on dziecięcym rajem. Miejsce to zamieszkują nieobliczalne stworzenia, nawet kwiaty są tutaj sztuczne. Zatem ogród nie spełnia jej oczekiwań, a zasady tam panujące są sprzeczne z tym, co dziewczynka zna. Aby wzrastać, należy zejść w dół – to taki paradoks ludzkiej psychiki. Przecież Alicja postanawia podążyć za Białym Królikiem i wpada w bardzo głęboką dziurę, która przenosi ją w świat paradoksów, absurdów i nonsensów.

Symbolika lasu w bajkach

Las to przestrzeń, w której rozgrywa się akcja wielu bajek i nie jest on jedynie tłem dla przygód bohatera. To nośnik znaczeń symbolicznych. Każdy z wymienionych elementów krajobrazu ma potężny ładunek symboliczny. Las to przestrzeń, którą bohater musi przemierzyć, a która pełna jest niebezpieczeństw. Las może być kojarzony z ukryciem, schronieniem, medytacją, ucieczką od ludzi lub kryjówką. Bohater może w nim spotkać nie tylko osoby ze świata realnego, ale także przyjazne lub wrogie stworzenia fantastyczne. Las to również tajemnica, matecznik, miejsce zasłonięte. Czasami panują tam ciemności, w których trudno znaleźć właściwy kierunek, a błądzenie, gubienie ścieżki, tajemnicze szepty, próbujące zwieść bohatera z obranego szlaku, są sprawdzianem jego odwagi, hartu ducha oraz wytrwałości w podjętych decyzjach. Zatem las to miejsce o dużej mocy magicznej, nieprzewidywalne, budzące jednak nie tylko grozę, ale też ciekawość. Las, jako pełen tajemniczości, może również symbolizować to, co w człowieku nieznanne i warte odkrycia. Jest „niezbędnym etapem na drodze bohatera do właściwego celu podróży”¹. Bohaterowie często błądzą w lesie, który jest symboliczną granicą między domem a tym, co

¹ I. Rzepnikowska, *Las w czasoprzestrzeni ludowej bajki magicznej* [w:] *Las w kulturze polskiej*, t. II, pod red. W. Łysiaka, Poznań 2002, s. 608.

obce, nieznanne. To w lesie rozgrywają się niejednokrotnie najważniejsze dla fabuły bajki zdarzenia. Przebywając w nim, bohater dojrzewa, dokonuje się jego inicjacja.

Uczniowie dzięki tym informacjom otrzymują dwa tropy do interpretacji historii filmowej bohaterki.

Realizacja tematu

1. Psychizacja przestrzeni (10 minut)

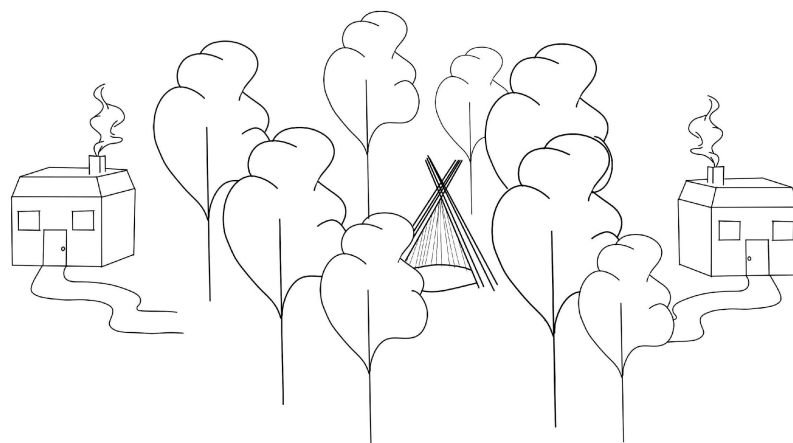
Nauczyciel prosi uczniów, żeby w swoich zeszytach narysowali schematycznie przestrzeń wokół domu babci, tę, w której porusza się dziewczynka. Zwraca uwagę, że filmowa przestrzeń (poza pierwszą sceną w domu opieki) jest mocno skondensowana i ogranicza się do kilku elementów, które z pewnością pojawiają się na rysunkach uczniów:

- dom babci Nelly,
- dom Marion (młodej mamy Nelly) i jej mamy (młodej babci Nelly),
- las,
- szałas zbudowany w lesie.

Nauczyciel prosi uczniów o pokazanie narysowanych schematów i kilka z nich komentuje. Następnie prezentuje uczniom rysunek, który podsumowuje to, co narysowali uczniowie (Karta pracy nr 1).

RZECZYWISTOŚĆ

WYOBRAŹNIA

Rys. Schemat przestrzeni wokół domu babci Nelly

Nauczyciel prosi uczniów o opisanie tej przestrzeni w kontekście tego, co usłyszeli wcześniej o interpretacji podróży Alicji i symbolice lasu.

Ten schemat można wykorzystać również jako kartę pracy. Nauczyciel przerysowuje schemat na tablicy (lub wyświetla na ekranie), a uczniowie rysują go w swoich zeszytach lub na osobnych kartkach A4. Następnie nauczyciel prosi uczniów o to, żeby wypisali na konkretnych elementach rysunku swoje skojarzenia. Następnie wybrani uczniowie odczytują to, co napisali, i interpretują. Nauczyciel może w tym czasie zapisywać poszczególne słowa na tablicy, a uczniowie uzupełniają swoje rysunki skojarzeniami innych uczniów.

Przykładowe odpowiedzi

- Nelly eksploruje las. Jest zainteresowana tym, co się znajduje wokół domu babci.
- Wchodząc do lasu, widzi niedokończony szałas, o którym rozmawiała z mamą. To centrum jej wędrówki, bo w rozmowie z mamą okazuje zainteresowanie tym miejscem.
- Las to wehikuł czasu, bo w tej przestrzeni Nelly spotyka dziewczynkę bardzo podobną do siebie. Nieznajoma ma na imię Marion (tak jak jej mama) – zatem bohaterka rozmawia ze swoją mamą jak z przyjaciółką, która jest przecież w jej wieku.
- Dom Marion jest identyczny jak dom jej zmarłej babci (lustrzane odbicie). W domu babci jest jej tato, który porządkuje rzeczy. W domu koleżanki spotkanej w lesie przebywa jej babcia, która jest młodą kobietą i chodzi o lasce (laska jest w filmie pamiątką po zmarłej babci).
- Las to miejsce, w którym Nelly jest szczęśliwa, bo nie jest samotna. Ma bratnią duszę. Razem ze swoją „mamą” kończy domek, rozmawia, bawi się.
- W lesie dojrzewa, odbywa emocjonalną podróż, żeby zrozumieć zachowanie jej matki, która zostawiła ją niespodziewanie w domu babci.
- W lesie zaprzyjaźnia się ze swoją „mamą”, odkrywa ją na nowo, jest z nią blisko, to jej przyjaciółka, powiernica sekretów.
- W lesie Nelly dorasta, rozumie samotność swojej dorosłej matki, jej żałobę po stracie swojej matki. Las jest miejscem inicjacji, dorastania Nelly.
- Las zatem jest miejscem dobrym, oazą spokoju, a Nelly inaczej niż Alicja z książki Carrolla chce dorosnąć, dojrzewa, staje się świadoma. Rozumie trudne problemy dorosłych i okazuje się na tyle dojrzała, żeby samej poradzić sobie z problemami, ze swoją samotnością.
- Las i szałas są prawdziwe, ale wydaje się, że osoba, którą spotkała w lesie i która zaprosiła ją na noc do swojego domu, jest już tylko w wyobraźni dziewczynki. Potęga dziecięcej wyobraźni jest niezgłębioną tajemnicą.

Nauczyciel wprowadza termin *psychizacja krajobrazu*.

To zabieg w literaturze i filmie, który za pomocą obrazów ukazuje wewnętrzny świat bohatera, jego stan ducha. Uczucia i stany emocjonalne bohatera są wyrażone w krajobrazie, przestrzeni, np. padający deszcz to smutek, a słońce to szczęście. Zatem na elementy przestrzeni zostają przeniesione stany psychiczne bohatera. Zabieg ten pozwala pokazać uczucia w sposób poetycki i metaforyczny.

Nauczyciel zwraca uwagę na to, że las w filmie jest skąpany w jesiennym słońcu i jest intensywnie kolorowy. Nawet szałas, zbudowany z suchych gałęzi drzew, jest przyozdobiony kolorowymi liśćmi, a wejście do niego – zasłonięte czerwonym materiałem. To kolor gorących uczuć, miłości.

Zdjęcie 1. Domek w lesie, który zbudowały wspólnie przyjaciółki – Nelly i Marion.

Na koniec tej części lekcji nauczyciel pyta uczniów o symbolikę szałasu, który wspólnie kończą budować Nelly i Marion.

2. Portret psychologiczny bohaterki (15 minut)

W tej części lekcji każdy uczeń pracuje sam.

Nelly, będąc jedynaczką, podobnie jak jej mama, jest przyzwyczajona do samotności. Nieobecność matki, czy to fizyczna, czy emocjonalna, jest dla dziewczynki trudnym doświadczeniem. Spotkanie młodej Marion, nawet w wyobrażonym świecie, jest lustrem, w którym dziewczynka może zrozumieć trudny świat dorosłych. Sama dorasta do tego, żeby zrozumieć utratę babci, z którą nie zdążyła się pożegnać fizycznie. Jednak czyni to w inny sposób.

Zadanie dla uczniów:

Zredaguj kilkudzaniowy monolog – z perspektywy Nelly – będący relacją dziewczynki z przygody, podróży w głąb siebie, która pozwoliła jej zrozumieć zniknięcie matki przeżywającej żałobę i samej uporać się ze swoimi problemami.

Uczniowie przez 10 minut piszą monologi, a na koniec osoby chętne czytają swoje wypowiedzi na głos.

Podsumowanie tematu – filmoterapia (10 minut)

Nauczyciel kończy lekcję pytaniami:

- W jaki sposób obejrzany film może pomóc widzowi w zrozumieniu własnych uczuć i emocji?
- Jak kino może nas uczyć lepiej odczytywać i rozumieć emocje innych ludzi?
- Czy obejrzenie filmu może być współczesnym *katharsis*?

Prosi uczniów, żeby odpowiadając na powyższe pytania, formułowali argumenty odwołujące się do obejrzanego filmu.

Podsumowując wypowiedzi uczniów, można przeczytać wypowiedź reżyserki filmu: „Chodzi o emocjonalną podróż widza, miejsce na jego własną, intymną historię, zabawę opowieścią. W tym filmie zależało mi też na nawiązaniu dialogu z najmłodszą publicznością²”.

Reżyserka zwróciła również uwagę, że jej film ma charakter inkluzyjny (włączający): „Kiedy mama i córka obejrzą film na dużym ekranie, to ich wyjście z kina nie będzie już typową gonitwą na przystanek, by zdążyć na autobus. To film, który jest 24-godzinny doświadczeniem. Zostaje w pamięci widza. Na tym polega jego magia. [...] Ten film jest więc rozmową, ale pozostawia wiele miejsca na twoją własną historię³”.

Praca domowa (do wyboru)

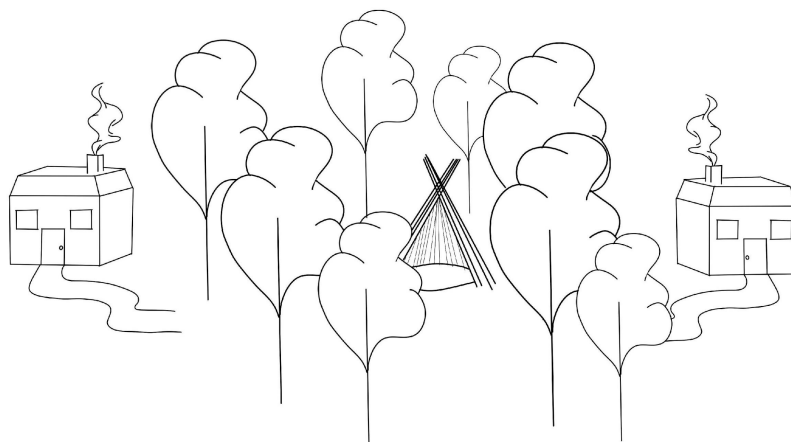
1. „Sekrety to nie zawsze rzeczy, które staramy się ukrywać. Po prostu nie ma komu ich powiedzieć” – tak mówi Nelly do swojej nowej przyjaciółki, którą odnajduje w lesie. Zinterpretuj słowa bohaterki filmu.
2. „Wyobraźnia jest jedyną bronią w wojnie z rzeczywistością” (Cheshire Cat, *Alicja w krainie czarów*). Oceń słuszność tej wypowiedzi i uzasadnij swoje stanowisko.

² J. Zurro, [Petite Maman, nowy klejnot Céline Sciammy, który zachwyca prostotą], https://www.elespanol.com/cultura/cine/20210304/petite-maman-nueva-celine-sciamma-emociona-sencillez/563443944_0.html [dostęp: 20.04.2021].

³ Ibidem.

RZECZYWISTOŚĆ

WYOBRAŹNIA

Rys. Schemat przestrzeni wokół domu babci Nelly